

SCOLA ROMANA.

Foia pedagogica si didactica

pentru interesele institutelor de cultura si ale organelor acestora.

Edata si redigata de

Joanu Candrea si Basiliu Petri.

Ese odata in septemana, Vinerea. Pretiulu: pe unu anu 5 fl., pe diumetate 2 fl. 50 cr. — Pentru insertiuni: cate 5 cr. de siru si timbrulu.

Sabiiu, 7. Maiu v. 1876.

Prenumeratiunile si corespondintiele sunt a se adresá la: Redactiunea „Scólei romane“ in Sabiiu (Hermannstadt, Nagy-Szeben) franco.

Dedarea scolarilor la atentiune.

Déca Montecuculi pretinse pentru a portá resboiu trei lucruri: 1-iu bani, a 2-a bani, a 3-a bani, apoi si noi credemu a nu gresí, candu vomu sustiené, ca pentru prosperarea invetiamentului inca se ceru trei lucruri: 1-iu atentiune, a 2-a atentiune, a 3-a atentiune. Scienti'a cea mai luminata, metodulu celu mai rationalu, zelulu celu mai infocatu din partea invetiatorului, tóte acestea voru fi de giab'a, déca va lipsí atentiunea adeverata din partea scolarilor. — Dar nunumai invetiamentulu, ci si educatiunea in genere, si cea morala in specia depinde cu totul dela acésta conditiune „sine qua non“. Cine nu póte fi atentu; cine nu e in stare a ascultá cu cugetele concentrate la ceea ce i-se arata seu i-se spune: acela nu e siguru intru implenirea mandatelor primite, acela nu corespunde nici chiaru pentru cele mai mici afaceri din viéti'a sociala. Ascultarea, acésta virtute cardinala, presupune atentiune, ba atentiunea e chiar ascultare; pentru aceea díce Samuelu catra Saulu: „Ascultarea e mai buna decâtu jertfa, si atentiunea mai buna decâtu grasimea berbecilor“.

Éca pentru ce se pretinde dela fiacare invetiatoriu maiestri'a de a scí desteptá si sustiené atentiunea invetiaceilor sei. O scóla, in carea invetiaceii n'au invetiatu nici incai a fi atenti, aceea dá invetiatorului seu unu testimoniu de neabilitate completa; din contra déca scolarii voru invetiá in scóla si numai a fi atenti, atunci densii au invetiatu „nu pentru scóla, ci pentru viétiá“.

Nu vomu reproduce aici simplu midilócele si regulele, cari se recomanda in manualele pedagogice pentru desteptarea si sustinerea atentiunii in scolari, pentru ca suntemu de convingere, ca regulele sunt bune numai in man'a acelora, cari cunosc adeverurile reale, pe cari se baséza regulele, ci ne vomu incercá mai antaiu a chiarificá câtu se póte de bine si intru câtu ne voru permite debilele nóstre poteri importantulu conceptu alu atentiunii amesuratu esperintieloru si adeverurilor, ce ni-le dá la mana psihologí'a, acésta faclía a educatiunii, fora de carea lucrulu nostru ar fi numai o orbecare intru

intunerecu, unu mecanismu omoritoriu de spiritu; pasu de pasu apoi vomu deduce cá o consecintia din fia care adeveru psihologicu numai decâtu regul'a relativa la escitarea si mantinerea atentiunii.

Sub atentiune intielegemu indreptarea seu atntirea poteriloru sufletesci asupra unui obiectu anumitu; de unde urméza, ca atentiunea nu e o putere sufletésca speciala, ci numai o lucrare, unu actu, o dispusetiune a sufletului.

Atentiunea se vedesce din afara prin o tienuta in-cordata seu intinsa a trupului, prin o privire infocata a ochiloru si prin o faclía vía, descépta.

Actulu atentiunii cuprinde in sène:

1. influintiarea unui obiectu óre care asupra nóstra, specialu asupra sensuriloru nóstre;
2. izolarea seu despartirea obiectului respectivu de catra tóte celelalte obiecte, cu cari stá in legatura seu cari 'lu incungiura;
3. indreptarea privirei nóstre asupra obiectului isolatu;
4. consciéti'a chiara despre acestu obiectu, cu alte cuvinte: ocuparea sufletului nostru numai cu obiectulu din intrebare, cugetarea seu reflectarea nóstra la elu.

E cunoscutu, ca atentiunea póte fi mai mare au mai mica, va se díca atentiunea are grade. Gradele atentiunii atérna:

I. dela obiectu, specialu dela impresiunea, ce obiectulu o face asupra nóstra;

II. dela subiectu, anume dela energí'a voiei subiectului (= a omului, a scolarului);

III. dela reportulu dintre obiectu si subiectu, adeca dela interesulu, ce-lu are scolarulu pentru obiectulu de propunere.

I. Cu privire la impresiune, principiulu seu legea atentiunii suna: „Cu câtu impresiunea e mai tare, cu atátu atentiunea e mai mare, mai vía“.

In privinti'a acést'a esperinti'a ne invétiá, ca:

1. Obiectele presente facu mai mare impresiune, decâtu obiectele absente. Vomu fi mai atenti la descrierea primulei, candu acést'a se va aflá in aintea nóstra, decâtu candu descrierea se va face asia numai

„in secu“, o gresiéla mare acést'a, ce o comitu inca multi invetiatori necvalificati si comodi.

2. Obiectele „in natura“ seau aavea mai mare, decâtu modelele seau típurile lor; pentru aceea copii voru fi mai atenti la o flóre reala, decâtu la tipulu ei.

3. Obiectele vii mai mare, decâtu obiectele mórte. Unu vulturu víu va escitá atentiunea nóstra mai multu, decâtu unulu implutu.

4. Obiectele esterne (afara de noi) mai mare decâtu obiectele interne (din noi, precumu bucur'á, pizm'a, cainti'a, etc.). Unu copilu va priví cu placere o jocareia, cu anevóia inse se va observá pre. sêne in starea sa de bucur'ia.

5. Obiectele concrete mai mare decâtu cele abstracte. Pruncii voru fi mai atenti la cunoscut'a naratiune despre copilulu, carele insielá de mai multe ori pre sateni cu strigare: „Éca lupulu! Sariți, de me scóteti!“ decâtu la o cuvântare despre urmarile cele rele ale mintiunei.

6. Obiectele rari mai mare, decâtu cele de tóte dílele. Asia unu calu petatu intr'unu modu raru va atrage atentiunea copiiloru mai tare, decâtu unulu comunu.

7. Obiectele simple mai mari, decâtu obiectele complicate. De aici vine, ca unu copilu se va întórce mai bucuros la o petricica mica, decâtu la unu palatiu grandiosu. La obiecte grandiósa copilulu are prea multu de vediutu, multímea noteloru 'lu face confusu. Atentiunea sémena cu unu ríu: ambele pierdu impartindu-se, ríulu din afundíme, atentiunea din intensitate. Pentru aceea aparatele fisicale, mapele geografice etc. trebuie se fia câtu se póte de simple, buna óra cumu suntu mapele de Sydow, nefiendu granadite cu o multíme de cetati, riuri, cãi de totu feliulu etc.

8. Intipuirii chiare mai mare, decâtu intipuirii oscure. Asia vomu ascultá cu mai mare atentiune o cuvântare seau o propunere precisa si bine ordinata, decâtu un'a confusa.

O propunere inse, carea este intuitiva, concreta, elementaria, chiara si bine ordinata, se póte numí cu totu dreptulu metodica; de aici regul'a didactica: „Pentru a desteptá si sustiené atentiunea scolariloru, se cere mai antaiu de tóte, cá invetiatoriulu se-si insusiéca unu metodu ratiunálu.“

II. Relativu la subiectu seau adeca la energi'a vóiei, principiulu atentiunei suna: „Cu câtu vóia nóstra e mai desvoltata, cu atátu este si atentiunea mai mare.“

Candu atentiunea depinde seau atérna cu totulu dela obiectu, dens'a se numesce nelibera seau involuntara; d. e. o larma mare, unu fulgeru seau unu sunetu infricosiatu ne atrage atentiunea si fora vóia nóstra. Candu inse atentiunea depinde dela vóia nóstra, se numesce libera, seau voluntara. Esperinti'a ne invétia, ca in tineretiele cele fragede atentiunea e cu totulu nelibera, si ca devine libera numai cu incetulu si in mesur'a, in carea cresce cultur'a si maturitatea subiectului. Cãta diferintia d. e. este intre unu copilu,

carele pusu se grigésca de gráulu intinsu afara la sóre qita cu totulu de acésta detorintia si se insoçiesce la jocu cu copii vecinului, si intre Archimede, pre carele nici caderea Siracusei nu-lu potú conturbá in scrutarea adevuriloru matematice; seau intre Iuliu Cesaru, carele cetindu mai multe epistole dictá la tóte deodata respunsurile cuvenite. O atare atentiune se numesce in-cordata, adúnca seau intensiva.

De aici resulta pentru desteptarea si sustienerea atentiunei urmatóriele regule didactice:

1. Invetiatoriulu se departeze din scóla tóte lucrurile, cari aru poté abate atentiunea scolariloru dela obiectulu de propunere, precumu d. e. colivie de paseri, cloce cu pui, copii mici, lucruri economice, vestminte etc.

2. Invetiatoriulu se nu se imbrace cá o papsia seau altu cumu batatoriu la ochi, ci câtu se póte de simplu, dar cuviintiosu, si dupa potintia intr'ó forma, astadi cá si mâne etc.

3. Scolarii se nu siédia in bance nici prea aprópe, nici prea departe de olalta, pentru ca in casulu primu se imbuldiescu, in alu doile mészura distanti'a dintre sêne seau facu alte necuviintie.

4. Fiendu ca atentiunea in tineretie nu depinde dela vóia nóstra, pentru aceea invetiatoriulu se provóce pre scolari adeseori a fi atenti; acést'a inse se o faca cu bun'a, prin unu cuvântu (d. e. atentiune!); nu inse strigandu seau dandu cu palm'a, cu linealulu au dóra chiar cu o bâta in mésa, ce mai multu ar conturbá atentiunea. Se nu uite invetiatoriulu, ca atentiunea nu se póte nici fortiá prin infricare, nici cumperá prin apromisiuni neiertate, d. e. ca fiendu scolarii atenti, li-se va iertá ocupatiunea seau lectiunea cutare, cumu facu unii, prin ce se jignescu scopurile invetiamentului.

III. Incátu pentru interesu, principiulu atentiunei suna: „Cu câtu interesulu nostru pentru unu obiectu e mai mare, adeca cu câtu dispuse-tiunile sufletului nostru consuna mai multu cu impresiunile respective, cu atátu si atentiunea ne este mai vía.“

In privinti'a acést'a esperinti'a ne invétia, ca interesulu nostru, prin urmare si atentiunea nóstra e mai mare:

- a) pentru obiecte, ce ne aducu folosu au dauna. Unu plugariu d. e. va ascultá cu nepasare unu discursu politicu; candu inse vorb'a va vení la economía, plugariulu nostru va fi cu tóta atentiunea, ba va face ce va face si va intrá si elu in discursu.
- b) Pentru obiecte, cari le precepemu seau pentru cari avemu in spiritulu nostru anumite precunos-cientie, fiendu ca atunci intipuirile nóue se asoçiéza seau asimiléza mai bine cu intipuirile nóstre de mai inainte.
- c) Pentru obiecte, cari atingu si semtiementele nóstre in modu placutu, seau mai scurtu: cari ne placu. Asia

d. e. vomu fi mai atenti la o cantare frumósa, decâtu la un'a rea. De aici detorinti'a de a face invetiamentulu interesantu seau placutu, despre ce mai pe largu cu alta ocaziune.

Din principiulu interesului resulta pentru atentiune urmátoriale postulate pedagogice:

1. Invetiatoriulu se convinga pre scolari despre folosulu cutarei invetiaturi, firesce nu prin vorbe góle, ci prin esemple vii culese din esperintia (A se vedé in Abcdariulu de Petri pies'a „Invetiati carte!“, carea urmaresce acela-si scopu).

2. Invetiatoriulu se convinga pre scolari si despre folosulu atentiunei, esplicandu-le adeca, ca fora atentiune nu póte fi vorb'a de invetiatura.

3. Si pentru cá cuvintele sale se aiba mai mare efectu, le va premerge si aici cu esemplulu seu, fiendu insusi intru tóte cu cea mai mare atentiune.

4. Invetiatoriulu se se acomodeze cu propunerea sa dupa preceperea scolariilor, de unde urméza mai departe, ca nu e bine: nici a promová in clase mai inalte scolari nematuri, pentru ca acestia nu suntu in stare a precepe propunerile ulterióre; nici a retiené in clasa de mai inainte scolari destulu de maturi, fiendu ca atunci nu mai au interesu pentru lucrurile deja invetiate.

5. Invetiatoriulu va variá si cu obiectele de invetiamentu, si cu lectiunile, si cu modulu de propunere; dupa unu tempu de enarare urméza intrebarea celor enarate.

6. Antaiu se pune intrebarea, apoi se chiama unu scolaru se respundia, ne observandu inse unu róndu ficsu, nici intrebandu numai pre scolarii cei mai buni.

7. Invetiatoriulu se se nevoiéscá a vorbí la propunere si preste totu o limba frumósa, alésa, bine pronunziata si bine accentuata. Asemene si celelalte lucrári ale sale (scrisórea, desemnulu, cantulu) au se fia câtu se póte de frumóse si perfecte.

Contrariulu dela atentiune e neatentiunea seau flusturarea. Ea se vede din tienut'a debelata a corpului, din cautatur'a fora viétia si nesigura si din faci'a indiferenta a scolariilor.

Ce impiedeca atentiunea, se numesce impiedecamentulu atentiunei. Impiedecamintele potú stá:

1. in impresiunile obiectului, fiendu ele adeca au prea multe, au prea tari, au prea debile, au prea iute trecátorie;

2. in scolaru, sí anume:

a) in corpulu seu: defecte organice, morburi, ostenála, fóme, frigu, fierbintiéla, saturare prea mare, iritare;

b) in sufletulu seu: stupiditate seau lipsa de intipui, fantasía prea vía, lene, oboséla etc.

Invetiatoriulu se va nevoí, dupa potintia, a delaturá impiedecamintele obvenitórie, au incai a le reduce; in totu casulu inse va tiené contu de ele, candu va avé a judecá asupra prestatiuniloru scolariilor.

Sale de asilu, scóle de infanti, gradine de copii.

I. Originea acestoru institute.

Doi preuti bravi.

Sus in muntii Vogesi *) in partea loru de catra resaritu este o vale seau lunca, carea in limb'a francesa se numesce „Ban da la Roche (a se cetí: „Bang d'la Rosiu), in cea germana — „Staintal“. Inainte de acést'a cu 100 de ani valea erá unu locu pietrosu, sterpu si aprópe desiertu, locuitu abia de 100 de familie serace, barbabe, decadiute, cá vai de ele, respite in vre-o 5 catune seau satuletia miserabile. Astadi aflamu aici economía ratiunala, industria, comerciu si 5000 locuitori, respectati pentru averea, labórea si portarea loru.

De unde acést'a schimbare admirabila? Intrebati pre ómenii din Ban du la Roche, si ei voru rostí cu reverintia si recunoscentia numele parochului loru de odinóira **Ioanu F. Oberlin**, unu adevratu apostolu alu lui Christosu; ve voru spune, ca minunea renascerei loru au a o multiamí, dupa Domnedieu, intieleptiunei, devotamentului si perseverantiei lui Oberlin, si incátu-va antecesorului seu Stuber. Comun'a cea mai mare in Ban du la Roche erá Valdbach. La anulu 1750 vení aici cá parochu Stuber. Vrëndu indata adóu'a dí a visitá scól'a, fu condusu intr'unu bordeiu miserabilu, in care se aflá o multíme de copii fora nici o ocupatiune, facündu o larma si unu sgomotu selbatecu. „Unde e invetiatoriulu vostru?“ intrebá noulu parochu. Copii i aratara pre unu mosiu betranu, ce jacea intr'unu patu reu. „D-Vóstra sunteti invetiatoriulu?“ intrebá mai departe parochulu. — „Io, d-le parinte“, respunse mosiulu. — „Ce invetiati pre copii?“ — „Nimic'a d-le parinte.“ — „Si pentru ce nu?“ — „Pentru ca insu-mi nu sciú nimica“. — „Apoi cumu ai ajunsu invetiatoriu?“ — „Io adeca sum porcariulu satului; slabindu inse, comun'a m'a destituitu si m'a pusu se grigescu de copii“.

Cám asiá stá lucrulu si in celelalte comune din Ban du la Roche; invetiatorii, desí nu erau chiaru porcari, erau inse pecurari seau ciobani. Vér'a se suiau cu oile la munte, iérn'a invetiau pre copii a cetí si ce biét'a mai sciau si ei.

Prim'a ingrigire a lui Stuber erá, de a-si pregatí din sinulu comunei sale invetiatori mai evalidati. Vrëndu inse a-si alege nescari tineri mai cu sperantia, parintii se opusera din tóte poterile. „Ce, domnule parinte, dascalii vrei se faci din copii nostri? Odata cu capulu nu!“ Dascalí'a adeca in ochii loru decadiuse fórté. Stuber, vediendu indata, unde jace bub'a, respunse: „Nu dascalii de róndu, asia ce-va nu se cuvine pentru fii d-vóstre, ci „regenti de scóla“ voiu se facu din ei“. Noulu nume impuse, si parintii se invoira. Lucrulu inse merse anevóia, cáci tinerii candidati abia sciau literisá. Stuber i deprinse in cetitu, i facú se cúgete la intielesulu celoru cetite, i invetiá a scrie si a calculá, si le aratá, cumu se invetie tóte aceste si pre scolarii incepatori. Dupa

*) In Alsati'a (Elsass), paralelu cu riulu Renu, vis-a-vis cu muntele Schwarzwald.

aceea prevediù pre scolari cu Abcdaria, cari la rogarea sa le daruí unu binefacatoriu din Strassburg. Luncanii inse nu mai vediuse Abcdaria si credeau, ca parochulu loru va se faca boscóne cu ele; câtu de mare le fù inse suprinderea, candu copii loru, nu multu dupa introducerea Abcdariloru, incepura a cetí si facura progrese admirabile. Acumu betraniloru le erá rusíne, ca copii loru incepatori cetescu mai bine chiar si decâtu cei mai invetiati dintre densii; pentru aceea multi cerura permisiunea parochului, a amblá si ei la scóla. Stuber firesce se invoí cu placere, inmultí órele de propunere si saltá de bucuría vediendu, cumu parintii si betranii invétiau cetitulu alaturea cu fi loru. Spre a desteptá si mai multu placerea de a cetí, nobilulu parochu procurá cu spesele sale biblie franceze si le distribuí gratisu intre poporeni. Dupa siese ani de dñle Stuber avù bucurí'a a vedé, ca poporenií sei se apúca si cladescu o scóla propria.

Bravului Stuber i urmà demnulu si neuitatulu Oberlin. Acest'a se nascù la anulu 1740 in Strassburg, unde tatalu seu erá unu profesoru fórte respectatu. Tineretiele sale sí-le petrecù in cas'a parintiésca langa o mama piósa si plina de iubire catra fi sei. Dupa voi'a tatane-so Oberlin imbraçiosíá chiamarea de preutu, sf-si facù studiale teologice la universitatea din Strassburg. In tempulu studialoru elu dá si óre private, fiendu instructoru in cas'a unui medicu escelentu. Astfeliu pregatitu cu cunoscientiele necesarie si inarmatu cu unu caracteru admirabilu, Oberlin 'si incepù carier'a sa de parochu indatu in Ban du la Roche, intr' unu tiènutu, decâtu care mai ticalosu si mai seracu dóra nu se aflá in tóta Europ'a, si intre ómeni, starea carora nu potù fi mai deplorabila. Ce a facutu Oberlin spre a pune capetu seraciei si lipseloru de totu feliulu, si câtu de minunatu i-au succesu tóte întreprinderile sale: cumu la indemnulu si staruinti'a sa se cladira drùmuri si poduri bune pentru inlesnirea comunicatiunei; cumu radicá productivitatea pamentului sterpu si pana aici puçinu folositu; cumu introduse plante folositorie, luncaniloru cu totulu necunoscutu; cumu promová economi'a de vite si imbraçiosierea tuturoru meserieloru; cumu — indemnandu pre mai multi capitalisti a deschide aici fabrice de torsu bumbaculu si altele, — procurá poporeniloru sei ocupatiune si câscigu (intr'unu singuru anu 32.000 de franci): tóte aceste le vomu descrie mai pe largu cu alta ocaziune; aici ne vomu marginí a aratá ceea ce Oberlin a facutu pentru scóla si pentru instructiunea tinerimeí.

Inaintandu bunastarea materiala, Oberlin nu scapá din vedere nici cultur'a spirituala a poporeniloru sei, bine sciendu, ca spre a regenerá unu poporu, se cere mai ańtaiu a-lu luminá. In privinti'a acést'a nevointiele sale nu suntu mai puçinu admirabile. Cu ajutoriulu si colectele, ce le primí dela mai multi amici estèrni, si adaugundu si averea sa propria, Oberlin mai cladí o scóla in Valdbach si câte un'a in fiacare din cele 5 filiale. Pretotindenea erá elu insusi sufletulu instructiunei. In

fiacare septemana aduná pre toti scolarii din Valdbach si din comunele afiliate la unu locu si esaminandu-i publice se nevoiá a escitá sèmtiulu de emulatiune intre ei si intre invetiatorii loru. Unu barbatu generosu din Strassburg daruí unu capitalu de 1000 fl. pentru imbunatatirea scóleloru din lunca; interesele dela acestu capitalu se distribuiau in totu anulu cá remuneratiune intre invetiatori, luandu-se de base numerulu scolariiloru instruiti cumu se cuvine. Pentru unu scolariu mai tineru remuneratiunea erá ce-va mai marisióra, decâtu pentru unulu mai mare, ér pentru unu scolariu netalementatu, déca totusi facea progresu, remuneratiunea se duplicá. Afara de acést'a Oberlin mai fundá o biblioteca correspundietória, tiparí insusi mai multe carti didactice si regulá circularea loru prin tóte comunele in fiacare patrariu de anu odata.

In modulu acést'a se ingrigiá Oberlin de bunastarea materiala si morala a poporeniloru sei.

Mai erá inse unu lucru, ce nelinisciá nobilulu seu sufletu. Copii de scóla mergeau la invetiatura, ómenii de lucru esiau la campu seu la alte ocupatiuni; copii sub siese ani inse trebuiau se remana acasa seu pe strade, lasati de capulu loru, espusi stricatiunei trupesci si sufletesci. Ce se fia cu acestia, cu semburele generatiunei venitorie?

Éca ceea ce nelinisciá nobilulu sufletu alu lui Oberlin! Dî si nópte se cugetá, cumu ar poté ajutá si aici. Intr'ó dî a anului 1769 Oberlin intrá in cas'a unui plugariu, cumu erá indatinatu a face, cá se védia, cine e dusu la lucru, cine a remasu acasa, se ajute cu cuventulu au cu fapt'a, de va fi de lipsa. O fetitia mai marisióra siedea la furca si torcea, si in giuru de ea erau mai multi copii micuti si cantau cu dens'a; erau poesie, ce ea le invetiase in scóla. Mai antaiu fetiti'a pronunçiá raru si precisu câte unu viersu, micutii 'lu repetiau, pana candu sciiu teestulu cumu se cade; dupa aceea 'lu cantau cu totii impreuna. „Eurica! Am aflu, ce-am cautatu“, strigá Oberlin in cugetulu seu. Ce bucuría pentru elu! Numái decâtu luá pre fetitia in servitiulu seu, mai alese inca si alte fete, cari i-se pareau destulu de inteligente si cu iubire catra copii mici, si cu ajutoriulu soçiei sale le invetiá, cumu se grigiésca de copii mici, ce si cumu se-i invetie si cumu se-i ocupe; apoi inchiriá in fiacare din cele 5 comune pe spesele sale incaperi mari, le ajustá cumu se cuvine, aduná in ele pre copii cei mici si tramise fetele se-i invetie si se-i ocupe, pre cumu deja le instruisè. Institutiunea acést'a erá obiectulu iubirei sale celei mai fragede, careia i consacrá totu minutulu liberu, ce-lu potea prisosí dela celelalte ocupatiuni prea numeróse ale sale. Uscá totu feliulu de plante din lunc'a sa, scrise dedesubtu numele fiacareia in limb'a literara si in cea provinciala si notá pe scurtu insusirile ei bune si rele; cumperá o multíme de animale taiate din lemmu, desemná icóne intuitive din istori'a sacra si map'a parochiei sale, pe care totu copilulu potea se aflu cas'a si curtea tatane-so; scurtu: 'si procurá tóte midilócele necesaria spre a introduce pre copii in modu intuitivu in elementele

cunosciențelor seau a-i ocupá in modu instructivu. Copii mai micuți se jocau, cei mai marisiori priviau animale, plante, icóne, mape etc. si ascultau esplicarile au naratiunile feteloru instructórie; copilele pre langa aceste torceau, coseau au impletiau. Condițiune neaperata erá, cá copii se nu vorbésca limb'a provinciala, ci cea literara.

Éca originea instituteloru amintite in fruntea acestui articlu. Despre desvoltarea lorú mai departe in numerulu urmatoriu.

Tractarea numerului 10.

1. Intuitiunea.

Numerati dupa mine!

|||||

Câte liniutie am facutu?

(Asia cu verigutie, cruci, puncte etc.)

Aici suntu diece unimi. Diece unimi facu numerulu diece.

Numerati (la masín'a de computu) bilele de pe unu drotu! (invetiatoriulu muta succesive câte o bila). Câte unimi suntu aici? Ce numeru facu ele? Numerati degetele dela ambe manile! Câte degete suntu la ambe manile?

Aici am unu banu seau o moneta; cumu se numesce? Bine, libra seau piçiuila (= dela italianesculu piccolo = micu). O libra face diece cruceri. Unu copilu are o libra, altulu are diece cruceri merunti; care are mai multu?

Totu asia se arata, ca:

Unu metru are diece decimetri, etc.

Unu litru are diece decilitri, etc.

Unu Chilogramu are 10 Hectogrami, etc.

Faceti pe tablitie 10 liniutie, 10 verigutie, 10 cruci, 10 puncte etc.?

2. Cifr'a.

Candu dîcu: la ambe manile avemu diece degete, diece e numerulu, degete e numele. Dati numerulu diece alte nume! Numerulu diece se scrie cu cifre asia:

10. — (Se deprinde bine).

3. Aditiunea (intr'un'a cu descompunerea).

Se vedemu acumu, din ce se compune diece. Numerati dupa mine!

|||||

Câte liniutie suntu in grup'a acést'a? (9). Si aici?

(1). Câte liniutie suntu de tóte? 9 liniutie si 1 liniutia suntu 10 liniutie. (Asia cu bile la masín'a de computu).

Nóua si cu unulu suntu diezce; seau:

unulu si cu nóua suntu diece. (Choru).

Puneti si voi asia diece bătfsióre pe mésa (ori pe tablitia) si spuneti, catu facu la olalta!

Unu metru are diece decimetri; cumu potemu esprimá seau dîce acést'a in modulu de sus? (unu metru are 9 decimetri si unu decimetru). Unu litru are diece decilitri; altmintrea? Unu Chilogramu are diece Hectogrami; altmintrea?

Faceti pe tablitie 9 liniutie si 1 liniutia, inse in marginea de sus, cá se mai incapa si alte ocupatiuni!

Numerati érași!

|||||

Asia la masín'a de computu!

Faceti si voi asemenea cu 10 bătfsióre! Din ce se compune acumu diece?

Optu si cu doi suntu diece; seau:

doi si cu optu suntu diece. (Choru).

Emilu, sciendu ca are se adune semburi de póme, cá se-i semenamu in pomeria, a aflatu intr'o péra diece semburi buni; cumu ne póte elu spune acést'a in modulu aratatu?

La o haina muierésca se ceru diece metri de stofa; cumu se póte esprimá acést'a altmintrea?

(Pe tablitia!)

Numerati érași!

|||||

Puneti si voi asemenea diece bătfsióre! Insfra, Leóné, totu asia bilele pe unu drotu!

Siepte si cu trei suntu diece; seau:

trei si cu siepte suntu diece. (Choru).

Intr' unu pamentu s'au semenatu 10 litri de cucu-rudiu; esprimati acést'a in modulu aratatu!

Sub unu meru a aflatu Marí'a 10 mere; cumu ne-ar poté ea spune acést'a altmintrea?

(Pe tablitia!)

Numerati érași!

|||||

Asia cu bătfsióre si cu bile la masína!

Siese si cu patru suntu diece; seau:

patru si cu siese suntu diece. (Choru).

Valeriu a altuitu 10 pomsiorei; cumu ne póte elu spune acést'a?

Hortensi'a a resaditu 10 fire de curechiu; cumu ne póte spune ea acést'a?

(Pe tablitia!)

Numerati érași!

|||||

Totu asia la masína si cu bătfsióre!

Cinci si cu cinci suntu diece. (Choru).

La ambe manile avemu 10 degete; cumu potemu esprimá acést'a?

Parintii lui Alesandru au 10 oi; cumu ne va poté spune elu acést'a?

(Pe tablitia!)

Numerati érași!

|||||

Esprimati aceste 10 liniutie asia, cumu stau pe tabla!

Patru si cu patru si cu doi suntu diece; seau:

doi si cu patru si cu patru suntu diece. (Choru).

Intr'o gradinutia suntu 10 straturi; cumu potemu esprimá acést'a altmintrea?

Intr' unu stratu suntu 10 rînduri de plante; esprimati acést'a altmintrea!

(Pe tablitia!)

Numerati érași!

|||||

Puneti totu asia 10 băttsióre! Infra, Flóre, in modulu acest'a bilele de pe drotu!

Trei si cu trei si cu trei si cu unulu suntu diece; seau: unulu si cu trei si cu trei si cu trei suntu diece. (Choru).

In scól'a nóstra suntu 10 bance; esprimati acést'a altmintrea! In scól'a nóstra suntu 10 scolaritie; cumu potemu esprimá acést'a in modulu aratatu?

(Pe tablitia!)

Numerati éراس!

|| || || || || ||

Cumu se compunu aceste 10 liniutie acumu? Faceti totu asia cu 10 băttsióre!

Doi si cu doi si cu doi si cu doi si cu doi suntu diece. (Choru).

Intr' unu locu suntu 10 clài de grâu; cumu potemu díce acést'a altmintrea?

Unu scolariu e de 10 ani; cumu ne póte spune elu acést'a?

(Pe tablitia!)

Numerati éراس!

|| || || || || || || || || ||

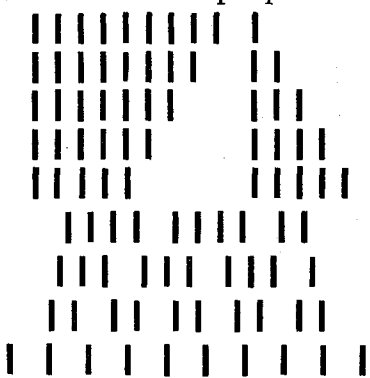
Puneti 10 băttsióre totu asia! Fà acést'a cu bilele de pe unu drotu, Sofia!

Unulu si cu unulu si cu unulu si cu unulu si cu unulu si cu unulu si cu unulu si cu unulu si cu unulu si cu unulu si cu unulu si cu unulu si cu unulu si cu unulu si cu unulu si cu unulu si cu unulu suntu diece. (Choru).

O ratia clocesce pe 10 óua; cumu se póte esprimá acést'a in modulu aratatu? Suntu 10 porunci domnedieesci; cumu potemu díce acést'a altmintrea? Spune-ne, Aurelia, in modulu acest'a, ca unu Chilogramu are 10 Hectogrami!

(Pe tablitie!)

La finea exercitiului tabl'a scólei si tablitiele scolariu infaciosiéza urmatoriulu prospectu:

Repetati, din ce se compune diece!

Raculu are 10 petióre; cumu se póte esprimá acést'a in tóte modurile? etc.

Cu cifre:

- 9 + 1 = 10
- 1 + 9 = 10
- 8 + 2 = 10
- 2 + 8 = 10
- 7 + 3 = 10
- 3 + 7 = 10
- 6 + 4 = 10
- 4 + 6 = 10
- 5 + 5 = 10

- 4 + 4 + 2 = 10
- 2 + 4 + 4 = 10
- 3 + 3 + 3 + 1 = 10
- 1 + 3 + 3 + 3 = 10
- 2 + 2 + 2 + 2 + 2 = 10
- 1 + 1 + 1 + 1 + 1 + 1 + 1 + 1 + 1 + 1 = 10.

(Va urmá).

Proiectu de regulamentu

pentru scóelele populare si normale gr. or. din archidieceasa (elaboratu in urm'a conclusului sinodului archidieceanu din 16 Aprile 1875. Nr. 55).

Capu 10.

Despre invetiatori si alegerea loru.

§. 50. La functiunea definitiva de invetiatori in scóelele populare se admitu numai acele persóne, care au absolvitu cu bunu succesu cursurile preparandiale la unulu din institutele pedagogice-teologice romane ort. resar. seau si la alte institute de feliulu acest'a fia interne, fia externe, si cari au depusu éراس cu bunu succesu esamenele de cvalificatiune.

§. 51. Invetiatorii admisibili in scóelele populare romane ort. resar. trebuie se apartiena bisericeii romane de conf. ortod. resar.

§. 62. La functiunea provisorie de invetiatori se potu admite si persóne de acelea, care absolvindu unu cursu preparandialu, n'au depusu inca esamenulu de cvalificatiune.

§. 53. Individii, cari n'au absolvitu vre-unu cursu preparandialu, nu se admitu la functiunea de invetiatori, decátu dupa ce voru fi depusu unu esamenu formálu de cvalificatiune.

§. 54. Alegerea (si ficsarea salarisarei) invetiatoriloru se face prin sinodulu parochialu pre bazea conditiuniloru cuprinse in concursu, avendu in vedere, cá totu-déun'a se se aléga celu mai cualificatu dintre concurenti.

§. 55. Devenindu vacanta vre-o statiune de invetiatoriu, comitetulu parochialu stabileste in concursu conditiunile pentru o nóua alegere, pre care le aduce apoi la cunoscinti'a protopopului cá inspectoru districtualu. Publicarea concursului se intempla in modulu indatinatu pâna acumu.

§. 56. La facerea concursului au a se observá urmatóriale puncte:

- a) Dispositiunile din §§. 50 si 51.
- b) In concursu se va spune lamuritu, ca intre concurenti celu mai cvalificatu se va preferí.
- c) Sum'a salariului se va aratá in modu precisu.

§. 57. Salariulu invetiatorului se fia amesuratu sarcinei si demnitatiei sale. Salariulu in nici unu casu nu va fi inferioru sumei de 200 fl. pre anu, fia in bani gat'a, fia in naturalia.

§. 58. Invetiatorulu odata alesu in modulu aratatu, remâne neamovibilu la postulu seu, pre cátu tempu 'si implinesce detoriile si se pórtá conformu chiamarei sele.

§. 59. Déca din contra s'aru aduce inculpari grave asupra unui invetiatoriu, atunci va avé locu o cercetare disciplinaria; dovedindu-se inculparile intemeiate, atunci autoritatile competente voru departá pre unu atare invetiatoriu din postulu seu.

§. 60. Departarea din functiune a unui invetiatoriu mai are locu si atunci, cându in urm'a unui morbu fisicu séu moralu necurabilu nu mai e in stare de a satisface misiunei sale.

§. 61. In decursulu anului scolasticu invetiatoriulu nu póte parasí postulu seu. Parasirea postului trebuie adusa la cunoscinti'a autoritatiei respective celu puçinu cu dóue luni inainte de inceputulu anului scolasticu viitoriu.

Capu 11.

Tempulu invetiamentului.

§. 62. In scóelele poporale dela sate tempulu invetiamentului va fi celu puçinu de 8 luni.

§. 63. In scóelele poporale dela sate cursurile de invetiamentu voru incepe cu 1-a Optobre si voru încetá cu finea lui Maiu.

§. 64. In scóelele poporale dela orasia, precumu si in tóte scóelele normale tempulu invetiamentului va fi de 10 luni, adeca dela 1-a Septembre pâna la finea lui Iuniu.

§. 65. In fia-care septemana se ié o dí séu si dóue diumetati de dí, cá tempu de vacatiune. Díu'a de vacatiune se va destiná dupa impregiurarile locale din partea respectiveloru autoritati ale locului.

§. 66. Vacatiuni preste anu se voru dá in díle de serbatori imperatesci si dupa impregiurari si in díle de têrgu de tíera. In privinti'a serbatoriloru de Cratiunu, de Pasci si de Rosalii se se observe urmatóri'a norma: Vacatiunile de Cratiunu au se încépa cu díu'a ajunului inclus. si voru tiené pâna dupa anulu nou; éra cele de Pasci voru incepe din Miercurea mare si voru tiené pana dupa Dominec'a Tomei. La Rosalii vacatiunile suntu numai de 3 díle.

§. 67. Autoritatile scolarie locale mai potu scúfi tinerimea de frecventarea scólei si in alte díle, ale cároru numeru inse nu póte fi mai mare de trei preste totu anulu scolasticu.

§. 68. Invetiatoriulu nu are dreptu se dispenseze pre scolari de frecventare mai multu de o dí preste totu anulu scolasticu.

§. 69. In casuri du morbu si de alte impregiurari grave, care nu se potu prevedé, nici ocolí, invetiatoriulu dela scóelele poporale elementarie va avis'a pre inspectorulu scolariu, cá se fia suplinitu: éra invetiatoriulu dela scóelele normale aviséza pre respectivulu directoriu, cá se ia mesuri in privinti'a suplinirei.

Capu 12.

Esamenele.

§. 70. Spre a se poté constatá mai cu inlesnire sporiulu séu regresulu in diferitele scóle, trebuie a se tiené in fia-care anu câte unu esamenu publicu si anume la finea anului scolariu; éra intre semestre se va tiené numai unu esamenu privatu.

§. 71. La fia-care esamenu scolarii voru fi intrebatu din tóte obiectele aflatória in planulu de invetiamentu. Esaminatoriulu este invetiatoriulu locului: dara cu voi'a presiedintelui ori-cine altulu póte pune scolariiloru intrebari din obiectele, despre care va fi vorb'a.

§. 72. Afara de óspetii voluntari, la esamene voru trebui se mai asiste cá reprezentanti din partea respectiveloru autoritati celu puçinu:

- a) inspectorulu localu;
- b) inspectorulu districtualu cá presiedinte;
- c) unu delegatu din partea comitetului protopopescu respectivu; si
- d) unu delegatu alu senatului scolariu, carui'a i se voru dá diurne din fondurile archidiecesane.

§. 73. Protopopulu cá inspectoru districtualu numai in casuri grave si estraordinaria va poté insarciná pre o alta persóna competentá se-lu inlocuiesca la esamene. Presiedinte la esamenu este totudéun'a protopopulu in cvalitatea sa de inspectoru scolariu districtualu.

§. 74. Despre tóte esamenele dintr'unu protopopiatu se se dée repórte si anume:

- a) inspectorulu localu va reportá sinodului parochialu;
- b) inspectorulu districtualu va reportá consistoriului archidiecesanu;
- c) delegatulu comitetului protopopescu va raportá sinodului protopopescu;
- d) delegatulu senatului scolasticu va reportá consistoriului archidiecesanu cá senatu scolasticu.

§. 75. Aceste repórte, facute in scrisu, voru serví de base la desbateri despre afaceri scolarie in sínódele parochiali, protopopesci si archidiecesane.

Capu 13.

Scóele de repetitiune.

§. 76. Acea parte a tinerimei de ambele secse, care seau a petrecutu dejá cursurile scolaria prescise in scóelele poporale séau din óre-care cauza, n'au potutu petrece acele cursuri, e obligata a frecventá scóele de repetitiune pana la etatea de 15 ani impliniti.

§. 77. In privinti'a frecventarei scólei de repetitiune voru avé valóre dispositiunile din §§. 15, 16 si 17.

§. 78. In fia-care scóla de repetitiune se va observá strictu regul'a separarei secseloru, — astfeliu, cá nici odata elevii si elevele se nu fia instruiti in acelasi localu.

§. 79. In fia-care scóla de repetitiune elevii voru formá câte dóue despartieminte:

- a) despartimentulu acelor'a, cari au petrecutu cursurile prescise in scóelele poporale;
- b) despartimentulu acelor'a, cari din intemplanu n'au cercetatu inca de locu scól'a seau au cercetatu-o prea puçinu.

§. 80. In fia-care comuna preotulu locului, seau déca suntu doi, celu mai tineru, este obligatu a dá lectiuni din religiune la scól'a de repetitiune.

§. 81. Celelalte obiecte de invetiamentu la scól'a de repetitiune cadu in sarcin'a respectiveloru invetiatori,

pentru care inse invetiatorii voru primí o deosebita remuneratiune din partea comunei.

§. 82. Scól'a de repetitiune se va tiené in tóte Dominecile si serbatorile, luându afara cele dóue díle dintaiu la Cratiunu, la Pasci si Rosalii, apoi dñu'a de anulu nou si de bobotéza. Alte vacatiuni nu voru avé locu la scól'a de repetitiune.

§. 83. Prelegerile la scól'a de repetitiune se incepu deodata cu regulatele cursuri scolaria; esamenile inca voru fi in acelasi tempu.

Capu 14.

Limb'a de propunere si obiectele de invetiamentu.

§. 84. In tóte scólele romane de confesiunea ortod. resar. limb'a de propunere nu póte fi de câtu cea romanésca, adeca limb'a materna a eleviloru.

§. 85. Obiectele de invetiamentu voru fi urmatórele;

a) *In scólele poporale elementarie seau inferioare.*

1. Religiunea: (Rogatiuni. — Istorióre biblice. — Sentintie biblice. — Catechismulu pre basea istoriei biblice. — Cântari bisericesci).

2. Limb'a materna: (Esercitia intuitive. — Cetirea si scrierea. — Gramatic'a. — Esercitia ortografice si stilistice).

3. Computulu (calcululu): (Mesurile si monedele din patria. Aritmetic'a elementaria, cu esercitia practice mai alesu cu privire la impregiurarile locale in minte si pre tabela.)

4. Cunoscintiele reale: a) Geografi'a si istori'a patriei cu deosebita privire la poporulu romanu; ceva din geografi'a si istori'a universalá si din istori'a natiunala. b) Elemente de fisica si istori'a naturala pentru scopuri practice si cu privire la impregiurarile locale. c) Elemente de agronomia si economia.

5. Cunoscintie tehnice: (Caligrafi'a. — Desemnul linearu. — Cântarea. — Gimnastic'a. — Lucru de mâna in scólele de fetitie).

b) *Pentru scólele poporale superioare seau normale.*

1. Religiunea: Rogatiuni. — Istorióre biblice. — Sentintie biblice — Cetirea din biblia. — Momente din istori'a bisericésca, mai alesu cu privire la desvoltarea crestinismului si la biseric'a nóstra natiunala. — Catechismulu pre basea istoriei biblice. — Cântari bisericesci.)

2. Limb'a: a) cea materna: (Esercitia intuitive. — Cetirea si scrierea. — Gramatic'a. — Ortografi'a si stilistic'a. b) O limba straina: (Cetirea si scrierea. Gramatic'a pre basea deprinderiloru practice.

3. Computulu si Geometri'a: (Mesurile si monedele din patria. Cele 4 specie de computu cu numeri intregi, franti si decimali, prin esercitia practice in minte si pre tabela si cu referintia la impregiurarile locale. Notiuni generale si fundamentale din geometria pentru scopuri practice.)

4. Cunoscintie reale: a) Geografi'a si istori'a patriei cu deosebita privire la poporulu romanu. Schitie din

cosmografia. — Geografi'a si istori'a universalá si in legatura cu acést'a din urma drepturile si detorintiele cetatienesci. — Istori'a natiunala.) — b) (Istori'a naturala si sciintie naturale, avendu in vedere scopuri practice din viétia). c) Elemente de agronomia si economia).

5. Sciintie tehnice: (Caligrafi'a. — Desemnul linearu pre basea cunoscintieloru din geometria. Cantari. — Gimnastica. — Lucru de mâna in scólele de fete.

(Va urmá).

Varietati.

(Patru sute de ani) se implinescu la 16 Iuniu a. c., decandu **Stefanu celu mare** se luptá cu Turcii la Valea-alba. Din acestu incidentu „Curieriulu“ din Iasi emite propunerea, „de a se celebrá in aceea dí o ceremonía religiósá in tóta tíer'a, intru memori'a marelui Domnu si a tuturor filoru Moldoveni, cari luptandu acolo pentru sustienerea natiunalitatiei si religiunei romane, cu ósale loru au albitu loculu, ce acumu pórtá numele de „Valea-alba“. In numerulu urmatoriu alu foiei nóstre vomu aduce unu tractatu relativu.

(Societatea pentru literatur'a si cultur'a romana in Bucovin'a) avú la 20 Aprile a. c. adunare generala, sub conducerea presiedintelui seu, Georgiu Hurmusaichi. Cu finea anului 1875 fondulu societatiei erá de 19450 florini 3600 franci in obligatiuni, ér fundatiunea Pumnuliana de 9750 fl. in obligatiuni si 690 fl. 50 cr. in bani gata, acestia la cass'a de pastrare.

(Se traiésca!) Intr'o societate numerósá partá unu membru urmatoriulu toastu: „Se traiésca invetiatoriulu nostru!“ — Invetiatoriulu presentu. „Multiamescu frumosu; dar **cu ce?**

(Marimea dílei). Invetiatoriulu: „Câte óre are o dí, J?“ — Scolariulu: 25. — Inv: „Cumú asia?“ — Scol: „DTa ni-ai spusu ieri ca dñu'a a crescutu cu o óra“. B. P. B.

Bibliografia.

Gramatica latina teoretico-practica cu *Vocabulariu* latino romanu, romano-latinu si de nume propria. Partea II., formele neregulate pentru clasa II-a gimnasiala de Ion Corneliu Tacitu, prof. in gimnas. rom. gr. or. din Brasiovu, 1876. Pretiulu unui esemplariu 1 fl. v. a.

Dela 10 esempleria 1 gratuitu.

„ 50 „ 7 „
„ 100 „ 20 „

Partea I. redusa la acelasi pretiu se dá cu acelesi conditiuni. Comandele directu la d-lu autoriu in Brasiovu.

Introducere in economia. Manualu didacticu pentru scóle poporale romane. De Ioanu Tuducescu, invet. in Lipov'a. 63 pag. 10 esemplaria cu 2 fl.

Cine nu scie, ce va se díca a mecha nisá unu lucru, póte invetiá din manualulu acest'a. Vomú revení asupra lui.